

Становище

От проф-д-р Антон Първанов Първанов

Член на Научно жури по участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „Доцент”, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” в Държавен вестник бр.19/9.03.2010 г.

Относно: научно-изследователската, научно-приложна и професионално-академична дейност и научна продукция, представена от участниците в конкурса

В обявения от ЮЗУ конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” участвуват двама кандидати, които съпровождат своите кандидатури с внушително научно-изследователско творчество и продължителен стаж във висше учебно заведение, каквото е ЮЗУ ”Н.Рилски”.

1.Гл.ас. д-р **Стефан Дечев** започва научно-изследователските си дирения още от студентската скамейка, впоследствие се включва активно в научния живот, развива се като изследовател, университетски преподавател. Установил се в Благоевград, със своята разнообразна обществена активност, научно-изследователска и публицистична дейност се включва активно в обществения и културен живот като модератор на научни конференции с българско и международно участие, редактор и съставител на сборници и други регионални издания и др. От 1991 г. е асистент, а от 2003 г. главен асистент в ЮЗУ ”Н. Рилски”, където преподава в 4 университетски дисциплини по българска история.

Той се изявява и утвърждава като уважаван от своите колеги и студенти преподавател със своята широка култура, специализирана и обща подготовка, нестандартен подход и интерпретация на учебната проблематика, привличането и използването на модерни и иновационни методи и средства в хода на учебния процес.

Д-р Ст.Дечев е представил обширна и впечатляваща научна продукция включваща 1 монография, 2 сборника от студии и статии, участия в няколко колективни изследвания, десетки студии и статии в научно-периодични издания, доклади и съобщения в национални и международни научни форуми и конференции, в национални и университетски проекти. Към тях следва да се прибавят и няколко десетки научно-публицистични статии, рецензии, научни интервюта, материали в

различни сборници, алманаси, списания и вестници, участие в редколегиите на 2 периодични издания, съставителство и научна редакция на сборници. Това разнообразно научно творчество на д-р Ст. Дечев не случайно е обект на внимание от страна на изследователи и специалисти-за неговите произведения има 13 цитирания и споменавания от които 1 в чужбина.

С оглед на това, че в настоящия конкурс е използвана част от негова научна продукция, която е публикувана преди защитата и във връзка с докторската му дисертация, в настоящето становище е направена необходимата редукция и обект на преценка са общо 15 произведения, от които 1 монография, 2 сборника студии и статии с общо над 600 стр., редица студии и статии в колективни сборници и научна периодика с общо 150 стр..

Сред представените и рецензирани произведения се открояват няколко основни направления на неговата научно-изследователска дейност.

- Едно от водещите е проучването, анализирането на различните аспекти на историческата антропология, произхода, народностните характеристики и особености на съвременните българи от Средновековието до наши дни.

Изследванията в тази насока са включени в една монография и 5 статии (с № 7,9,12/13,22,24 с списъка монографични трудове). Специално място сред този род произведения заема издадената през 2010 г. , монография „Who are Our Ancestors: Race, Science and Politics in Bulgaria 1879-1912,S.2010,216 с., която е посветена на възгледите за произхода, същността и съдържанието на расовата и народностна принадлежност на българите през Средновековието и Възраждането, за обозначаване на „предците” в българската история, съпоставяне с европейските теории по тази проблематика. Това е оригинално и задълбочено изследване на една сложна и чувствителна тематика, при което въз основа на автентични материали, прилагане на нетрадиционен инструментариум на изследване и анализ, авторът подлага на критичен анализ политическата инструментализация на интерпретациите за произхода на българския народ, вижданията за „расата” и „предците”, люшканията между славянството и протобългаризма.

Тази тематика се разглежда в ретроспективен аспект при изясняване на ролята , мястото и значимостта на предците, светците и мъчениците в изграждането на националния пантеон на българите след Освобождението (24),при очертаване ролята на религията за дефиниране на националната идентичност (22) и използването на понятието „народ” за политическа мобилизация и легитимиране на властовите позиции на определени политически групировки (12/13).

- Значителна част от публикациите на кандидата са посветени на проблеми свързани с изследване на националното сред българите, национализма, националната идентичност. Те са пречупени както през призмата на мащабни и значими обществени процеси като Възраждането, кризите в края на 19-20 в., времето на тоталитаризма, така и на "множество същностни елементи на ежедневието- облекло и носия, песен и музика, къща и архитектура, пол и сексуалност, кухня и ястия".

Тази проблематика е в основата на два сборника, представени от кандидата, както и на редица изследвания в научна периодика. („В търсене на българското- мрежи на национална интимност: 19-20 в.”С.2010, ”Статии и студии по нова българска история” Ст.3.2010).Сред тях се откроява опита му да обоснове концепцията за „интимизация на изобретението” чрез представяне на такива оставали встрани от изследователските търсения феномени като прехода от традиционната носия към европейската мода (2,14), на политическия скандал в българското следосвобожденско общество, който е окачествен като ”взаимно пресичане между идеите за мъжествеността, пола и властта”(18), превръщането на шопската салата в един от символите на българската национална кухня през втората половина на 20 век.(4) Държа специално да отбележа неговите изследвания и публикации, свързани със специфичните проявления на мъжествеността, националната идентичност и сексуалността, които преминават в български измерения на „балканска мачовщина” или скривани и охулвани морално-сексуални отклонения.(6,11,37)

- Специално място в продукцията на кандидата заемат изследванията свързани с историографските изследвания за феномена Ст.Стамболов и стамболовщината в българската историография от 40-те до края на 80-те години на 20 в.(5,10). В тях кандидатът в полемичен стил прави опит да представи еволюцията в българската историография към личността и делото на Ст. Стамболов, въздействието на идеологически и политически фактори в оценките за това явление.

По отношение на приносните елементи в научната продукция, представена от д-р Ст. Дечев следва да се отбележи, че той е очертал основните от тях, сред които могат да бъдат изведени такива като:

- поставя началото на ново направление в научните изследвания и преподавателската практика- за ролята на мъжествеността, сексуалността и техните проявления и отклонения в обществения живот и политиката на българското общество през 19-20 в.

- изследване и открояване на редица значими процеси, явления и събития, които досега са стояли „в сянка” и в периферията на научните изследвания

- в научно обръщение се въвеждат неизвестни или малко познати архивни и документални източници и материали от различно естество и

произход, които са анализирани и коментирани при извеждане на важни и обосновани изводи и заключения. Документално-източниковата база е изградена въз основа на автентични публикувани и непубликувани материали, документални сборници, научна периодика, различни информационни източници, които са използвани коректно, съдействат и разнообразяват авторския анализ.

Работите представени от кандидата се базират на методите на ретроспективния преглед, сравнителния и критичен анализ и друг разнообразен методологически инструментариум. С представената от Ст.Дечев научна продукция той демонстрира добро познаване на процесите, действията и явленията, подлага на анализ и проучване широк спектър от идеи, възгледи, опира своите изводи и съждения на автентични документални източници и свидетелства, проявява коректно отношение към постиженията на неговите предшественици .

- Използвана е разностранна литература и библиографии- сборници, монографии, студии и изследвания, което свидетелства за добро познаване на съществуващата литература и добросъвестно отбелязване на отношението и постиженията на други автори, засегнали в една или друга степен тази проблематика. Кандидатът прави историографски анализ на изследванията от разглежданата проблематика, в изследванията му има изобилие от факти. Изследванията са написани на раздвижен език ; налице е овладян, спокоен и аналитичен стил. Изложението е ясно и логично.

Наред с посочените постижения, приноси и достойнства в представената от кандидата научна продукция , могат да бъдат отправени и някои критични бележки и препоръки

- стремежа за привеждане на множество сведения и данни за предходните периоди води в редица случаи до предозиране на ретроспективните обзори, което пък преминава в повторения, на някои места са налице обширни коментари на недотам значими факти, документи и събития

- не винаги успява да не се поддава на емоциите или на предубежденията си, не винаги проявява толерантност към своите опоненти, като обаче Ст. Дечев не бяга от дискусията, научните спорове,

2. Гл. ас. д-р **Милена Ангелова** е завършила история в ЮЗУ „Н. Рилски”, в който става докторант и защитава дисертация през 2004 г. От 2001 г. е хоноруван асистент, а от 2004-2010г. асистент и главен асистент. Преподава 3 университетски курса, както и 4 специализирани курса. Професионалните ѝ интереси са ориентирани към изследвания в области като социална история, историческа антропология, история на общественото здравеопазване и благотворителността, политиката за управление на колективната памет.

Д-р Ангелова представя за участие в конкурса разнообразна продукция, която включва 37 заглавия, сред които две монографии. Една немалка част от тях обаче са свързани с докторската ѝ дисертация, други са в съавторство(3) без да е указано конкретното ѝ участие. След необходимата редукция обект на преценка в становището са една монография („Несподелената памет на късния социализъм. Движението „Народната памет разказва”(1983-1989), 1 студия и 14 статии в сборници и научна периодика (245с). Тя участва активно в разнообразни научни форуми (11) със научни доклади и съобщения, в научно-изследователски проекти в страната(7) и в чужбина(5), които приключват със съответни сборници или учебни помагала. Със своята тематика, нестандартния интердисциплинарен подход към разработване на проблематиката, която твърде често е гранична, слабо разработвана или недостатъчно анализирана, произведенията на д-р Ангелова предизвикват интерес и са отразени в 11 цитирания и 2 рецензии.

Въз основа на представената научна продукция на д-р Ангелова могат да бъдат очертани няколко основни направления в нейните изследвания.

- В хронологичен порядък изследванията на кандидатката се ориентират към социалната история- проблемите свързани с модернизационни проекти и модели в българското село в средата на 20 век. На тази проблематика е посветена монографията, свързана с дисертацията ѝ, в която се разглежда един от мащабните проекти за модернизация в селото- за „образцовото село”. Интересът ѝ се оказва траен и след 2004 г. тя написва още изследвания (1 студия и 2 статии), в които обогатява и развива своите проучвания. Докато в монографията се прави опит да бъде представена една от първите модернизационни програми за българското село през 30-40- те години на 20 в. с амбицията „да бъде сменен модела „на селската проблематика, то в следващите изследвания авторката конкретизира анализа си (на терена на определени селища), въвежда в научно обращение нови слабо проучвани източници (не само архивни, но и такива като филмови прегледи, радиопредавания, разкази и предания на свидетели на събитията) и участници в проекта (американската Близкоизточна компания).

Като съчетава подхода за „изследване на случая” въз основа на конкретни случаи се разкриват редица процеси, свързани с началото на модернизацията на българското село, взаимоотношенията между местните елити, навлизането на новите неща в бита, училищното дело, здравеопазването. В своите изследвания М. Ангелова се концентрира върху процесите, проектите и моделите от 30-40 те години и не ги разглежда през следващите десетилетия. Тя разглежда инициативата „Образцово село” като алтернативна на „колективисткия проект за бъдещето на българското село, реализиран след 1944 г.” и извежда

твърдението, че последвалото развитие на събитията в България ”обрича първата ако не на директното отрицание, то със сигурност на съзнателната забрава.” Подобна постановка е най-малкото некоректна- модернизацията на българското село продължи и се разви с още по-машабни темпове и облици, беше продължена и обогатена и инициативата за „образцово село”-от квартала до индивидуалния дом.

- Акцентът в представената продукция от д-р Ангелова е съсредоточен върху изследванията на процесите за формиране, налагане и направляване на колективната памет през тоталитарния период. Те са разгледани в една монография и 6 статии в сборници и научна периодика (1/12,5,7,8,10 и 6 от списъка за публикациите във връзка с дисертацията.)

На базата на интердисциплинарния подход, с привличане на внушително количество автентични архивни и други документални източници М.Ангелова се концентрира в монографията си и другите студии върху организирането, официално формулираните задачи и ролята на Движението „Народната памет разказва” в Благоевградска област, върху представянето на „конкретните механизми в опита за създаване на историческа и колективна памет в параметрите на официалната политика на режима”. Като проследява възникването на т.нар. партийна и антифашистка мемоаристика, тя разглежда оформянето на движението в тази област, включването на различни институции, организации и слоеве в движението. При това става ясно, че в неговите рамки са били събрани, обработени и запазени спомени и на българи- бежанци, на оцелелите борци на национално освобождение в Македония, на участниците във войните за национална независимост, бригадирското движение и др.

Както е установила в своите проучвания М.Ангелова до 1986 г в рамките на това масово движение са били издирени, обработени, архивирани и съхранени 8800 спомени и писмени свидетелства, 8200 автентични документи от различни епохи, 21,600 снимки, 1001 магнетофонни записи, 21,174 материални артефакти, организирани са десетки изложби, експозиции посетени от десетки хиляди хора от различни слоеве и възрасти, от всички краища на страната. Поради това в дисонанс с научния стил, дори в дискуссионен вариант, звучат постановките на М.Ангелова, че това движение е „поредната мимикрия на реалния социализъм”, която със своето ”истерично звучене и истерично задавани инструкции” е предназначено „да отрече веднъж завинаги буржоазната модерност”, да легитимира „една митична съпротива и за застопори образа на комунистическия герой на екрана на обществените устои на режима”.

- Една немалка част от изследванията на кандидатката са посветени на историята на социалната дейност, общественото здравеопазване и борбата против епидемичните болести, благотворителността в различните й проявления. Те са обект на проучвания публикувани в 7 статии в различни сборници, от които 2 в чужбина.

Специално внимание сред тях М.Ангелова отделя на организацията, насоките и дейността в сферата на общественото здравеопазване през 30-40 те години (2,3,4), формирането на обществени структури и благотворителни дейности с участието на чуждестранни фактори-фондации, програми и др.

Показани са и усилията на държавата да организира социалната дейност и здравеопазването, особено сред такива слоеве като децата или за ограничаване на масовите пандемични заболявания. Тук заслужава да бъдат отделени поредицата от изследвания на М. Ангелова, които са посветени на усилията и борбата за ограничаване на такива заболявания каквито са туберкулозата и маларията, които по това време са истинско „божие наказание” и отнасят десетки хиляди човешки животи годишно(6,11,13,14). Отбелязва се, че се очертават два етапа в борбата против тези заболявания и че след 1944 г. се налага „единен противотуберкулозен фронт”, в които се съчетават усилията на държавата, обществените организации, специализираните здравни заведения, здравната просвета и училището.

В тази група изследвания специално място се отделя на дейността на някои благотворителни фондове, какъвто е Рокфелеровия, в борбата против маларичните заболявания в Петричко. На благотворителната дейност и в частност на дейността на американски благотворителни организации и фондове (такива като Рокфелеровия фонд, Близкоизточната фондация на САЩ) е отделено обширно място в една от монографиите и са посветени отделни статии (4,12,13). В тях авторката проследява и анализира дейността на тези фондации в социалната дейност, създаването на логистичната инфраструктура на програмата „Образцово село” през 30 те години, здравеопазването сред децата, борбата против пандемичните болести като малария и туберкулоза.

Публикациите на д-р М. Ангелова са ориентирани към интересни и дискуссионни тематични полета, в които тя сериозно навлиза, прилага разнообразни изследователски методи, разкрива малко известни или неизследвани аспекти, проблеми, измерения. Участието ѝ в редица научно изследователски проекти в страната и чужбина е плодотворно и свързано с последващо развитие на научните доклади и съобщения в интересни учебни помагала и лекционни курсове.

Представената от двамата кандидати в конкурса научно-изследователска продукция, преподавателската им дейност, участието в редица изследователски проекти, научни форуми са разнообразни и достатъчно убедителни. Все пак в представеното от гл.ас. Ст.Дечев се открояват някои преимущества и достойнства като широкообхватна тематика на научните търсения, по-значими проблеми на изследване, дълбоко навлизане в материята, познаване на научната литература и

документална база, по-разгърната преподавателска дейност, включително академичната практика като гост-преподавател в известни университети в Испания, Холандия и др.

Въз основа на представената научна продукция, на цялостната научно-изследователска и преподавателска дейност представена от двамата кандидати, която отговаря на критериите и изискванията на Закона за развитие на академичните кадри и на задължителните и допълнителни показатели за заемане на академичната длъжност „Доцент”, предлагам на членовете на уважаемото Научно Жури да дадат своя положителен вот д-р Ст. Дечев да бъде назначен на академичната длъжност „доцент” в ЮЗУ ”Св. Неофит Рилски” –Благоевград.

17.01.2012 г.

:

Проф. д-р Антон Първанов